

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Милена Филипова, катедра „Мениджмънт и маркетинг“
Югозападен университет „Н. Рилски“ – Благоевград

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Икономика и управление (индустрия)“, професионално направление 3.7. Администрация и управление

Автор на дисертационния труд: Антоанета Николова Йорданова, докторант в редовна форма на обучение в катедра „Мениджмънт и маркетинг“, Югозападен университет „Н. Рилски“ – Благоевград

Тема на дисертационния труд: „Различия в потенциала за трудов ресурс на градските и селски територии в България в контекста на икономическото развитие“

Основание за представяне на становището: Заповед № 2758 / 26. 10. 2016 г. на Ректора на Югозападен университет „Н. Рилски“ за определяне на Научно жури и Решение на първо заседание на научното жури, проведено на 04.11.2016 г.

I. Справка за кандидата

Антоанета Николова Йорданова завършва висшето си образование в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, където през 2005г. придобива ОКС „бакалавър“, а през 2009г. – ОКС „магистър“ по специалност „Стопанско управление“. През м. февруари 2012 г. е приета за докторант в редовна форма на обучение по докторска програма „Икономика и управление (индустрия)“, професионално направление 3.7. „Администрация и управление“ към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ в Стопанския факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“ - Благоевград. През 2009г., 2014г. и 2015г. работи като хоноруван преподавател към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ на Стопанския факултет. В периода 2006г. - 2012г. и 2012г. - 2015г. работи съответно като Мл. експерт „Местни данъци и такси“ и Гл. спец. "Бюджет" към Общинска администрация – Бобошево. Към настоящия момент е оператор по въвеждане на данни в "Яна-09" ЕООД.

II. Обща преценка на формата и структурата на дисертационния труд

Дисертационният труд на докторант Антоанета Николова Йорданова е в общ

обем 244 стандартни страници, от които основен текст 236 стандартни страници. При извеждане и доказване на авторската теза са използвани 31 таблици и 89 фигури. Към дисертационния труд има едно приложение в обем от 6 страници, което съдържа 3 таблици и 2 фигури. Илюстративният материал в дисертацията (фигури и таблици), както и приложението подкрепят и са в тясна връзка с изложението.

Библиографската справка показва, че дисертационният труд се основава на използването на 177 заглавия, от които 126 специализирани литературни източника на кирилица, 11 на латиница и 40 източника, базирани на интернет достъп. Списъкът на използваната литература дава основание да се приеме, че докторантката познава в достатъчна степен съществуващите български и чуждестранни изследвания по проблемите, касаещи потенциала за трудов ресурс на градските и селски територии. Спазени са правилата за научна етика и литературните източници са ползвани добросъвестно и коректно в процеса на изследване на проблематиката, обект на дисертационното изследване.

Разработката е **структурирана** и балансирана правилно - включва увод (7 стр.), обосноваващ актуалността и значимостта на темата на изследването, изложение в четири глави (214 стр.), заключение (6 стр.), списък на използваната и цитирана литература (8 стр.), списък на използваните съкращения и приложение.

Задължителните атрибути за дисертационно изследване – предмет и обект на изследването, основна научна теза, изследователска цел и задачи **са открити**, с което е очертана рамката на разработката. Тя се характеризира с издържана структура на отделните части на изложението и с ясна логическа обвързаност. Постройката е подчинена на целта и задачите на изследването.

Стилът на написване е стегнат и разбираем. Научният език и научният апарат съответстват на спецификата на изследваната проблематика. Използваният инструментариум е адекватен на проблематиката, базиран на сравнителен анализ, контент анализ, метода на анализ и синтез, метода на индукция и дедукция, анкетен метод, корелационен анализ, графичен метод, таксономичен метод и различни методи за статистически анализ.

Положително следва да бъде оценено използването от докторантката на техниките за обработка на статистически данни като инструментариум за извличане на обективно познание. В процеса на доказване на изследователската теза в дисертационния труд са анализирани както първични данни (получени чрез осъществено анкетно проучване на територията на област Благоевград и област

Кюстендил), така и вторични (на Националния статистически институт).

III. Преценка на съдържанието на дисертационния труд

Като цяло дисертационният труд се отличава с прецизност, логическа последователност, задълбоченост на изследването и стремеж да се разглеждат проблемите в комплекс, в тяхната взаимна връзка и зависимост.

Въведението задълбочено и аргументирано разкрива актуалността на темата на дисертационния труд. Актуалността и значимостта на изследвания проблем произтича, от една страна, от задълбочаващите се диспропорции в демографското развитие в урбанизираните и неурбанизирани райони на страната, поставящи последните в изоставаща позиция, а от друга страна, от липсата на детайлна оценка на териториалните различия в потенциала за трудов ресурс на градовете и селата в България. Това поражда необходимостта от намиране на решение на проблемите в тяхната конкретика, за което са нужни изследвания на процесите в по- малки мащаби.

Първа глава поставя акцент върху теоретико - методологичните въпроси на населението и работната сила в определени териториални граници. Тя въвежда в основите на ресурсната обезпеченост на определен географски ареал с работна сила. Представени са геопространствените методи за набиране на информация и търсенето на отговори за множество демографски въпроси. Дефинирани са базовите понятия население, структура на населението, възпроизводство на населението и демографски преход. Тази част запознава с понятието работна сила, както и със спецификите във възпроизводството на работната сила и възпроизводството на трудовия ресурс. Представена е методологията за изследване на трудовите ресурси в определен географски ареал.

Вниманието е фокусирано върху значимостта на ефективното използване на трудовите ресурси и териториалното разпределение на работната сила, определящи спецификите на местните трудови пазари. Посочени са отличителните характеристики на трудовия пазар и по- конкретно пазара на труд в определен географски ареал, сегментирането на пазара и влиянието на неговото развитие върху региона и неговото благосъстояние. Представени са факторите, определящи формирането на работната сила, както и тяхната класификация. Отделено е място на въпроса за оптималното възпроизводство на населението и научната методика за неговото изучаване и измерване. Осъществен е анализ на диференциацията в трудовия потенциал на градовете и селата на страната по данни за населението по населени места и по

показатели, отчитащи съотношението между възрастовите групи в определените административно - териториални локации. На равнище област, община и на равнище населени места е направена оценка на различията в потенциала за трудов ресурс на градовете и селата в страната.

Във **втора глава** се разглежда историческата и географска обусловеност на демографското развитие на страната ни като част от Европейската карта и по-конкретно спецификите на демографското развитие на Балканския регион и на Източно - Европейските държави. Представени са различията между урбанизираните и неурбанизирани територии в контекста на демографските процеси. Дефинирани са основните процеси по естественото и механично движение на населението, процесите на урбанизация и ежедневна миграция от началото на миналия век до първото десетилетие на 21-ви век и отражението им върху структурата на населението в градските и селски райони на страната. Проследява се изменението в структурата на градското и селско население.

В тази част от разработката вниманието е фокусирано върху породилата се диференциация в градското и селско демографско развитие на база данни за възпроизводството, вътрешната миграция и степента на урбанизация, възрастовата структура, образованието, заетостта, състоянието на трудовия пазар, развитите индустрии, обществените групи и др. Определени са критичните моменти в демографското развитие на страната. Представена е корелационната зависимост между демографските и икономическите показатели на трудовия пазар у нас. Направена е оценка на степента на зависимост между дела на нетрудоспособното население и икономическата активност от една страна, и корелационната зависимост при останалите два показателя – коефициента на възрастова зависимост и коефициента на заетост в процент, от друга страна.

Глава трета е съсредоточена върху анализа и оценката на териториалните различия в потенциала за трудов ресурс на градовете и селата. Вниманието е фокусирано върху териториалната пропорционалност и диспропорционалност при разпределение на населението и БВП в отделните райони за планиране. Осъществен е сравнителен анализ на шестте района в България. Изчислени са интегрални оценки по области на страната по данни на националната статистика. На базата на стойността на получените интегрални оценки са ранжирани 28-те области в България. Изследвани са също така различия по населени места в областите на Югозападния район за планиране.

В глава четвърта, като резултат от проведените теоретични и практически изследвания докторантката представя мерките за въздействие върху демографските процеси за постигане на регионална ефективност. Представени са резултатите от изследване на нагласите на населението за вътрешна трудова миграция в областите Благоевград и Кюстендил. Предложени са насоките за преодоляване на диспропорциите в потенциала за трудов ресурс на градовете и селата. На база на осъществения анализ са набелязани приоритетните насоки за действие.

Направените в края на всяка глава изводи представляват ясно изразено обобщение на представените становища и резултатите от проучванията, изразяват мнението на автора и акцентират върху някои въпроси с базов характер.

Съдържанието на дисертацията е конкретно фокусирано, без излишни отклонения и описания. Авторката анализира и извежда характеристики и особености, взаимовръзки и зависимости и изказва виждания и позиции по проблема.

Авторефератът е съставен въз основа на изложението на дисертационния труд и отразява замисъла и структурата на изследването. Отговаря на приетите стандарти за съставяне на автореферат на дисертационен труд.

IV. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Вижданията на Антоанета Йорданова за приносните моменти, съдържащи се в нейния дисертационен труд са представени в справка към Автореферата. Те са изразени в четири пункта по следния начин:

1. Изследвани, систематизирани и обобщени са теоретични виждания и постановки за мястото и значението на възпроизводството на населението в постигането и поддържането на ефективност и баланс на трудовия пазар от гледна точка на неговия трудов потенциал. На основата на проучване на достиженията на теоретичната мисъл са представени и доразвити ограничения и фактори, които, разгледани в тяхната взаимна връзка и процес на непрекъснато взаимодействие определят трудовия ресурс в определена географска територия.

2. На база на обзор и анализ на литературните източници са изведени основни теоретични и практико - приложни аспекти и методологически постановки и е представена методика за изследване на различията в потенциала за трудов ресурс на градските и селски райони в контекста на икономическото развитие. Методиката включва система от показатели, формираща измерителния апарат на изследването и методи за определяне на стойностите на отделните показатели и индикатори.

3. Предложената методика е апробирана при осъществяване на изследването на териториалните различия в потенциала за трудов ресурс на национално и регионално равнище и за очертаване на преките и непреки фактори, породили измененията в състава и структурата на работната сила. Оценена е диференциацията във възпроизводството на трудовия ресурс между градските и селски територии на страната. На основата на обстоен анализ на статистически данни е направено ретроспективно проучване на процесите, формиращи състава и структурата на работната сила в урбанизираните и неурбанизирани територии, установени са тенденциите в развитието на тези процеси, изведени са основните проблеми и бъдещи предизвикателства в тази предметна област.

4. Изследвани са възможностите за преодоляване на различията в потенциала за трудов ресурс на градовете и селата, предложени са мерки за въздействие върху негативните демографски процеси и са разработени насоки за преодоляване на диспропорциите в демографското развитие на градските и селски територии в България.

Приносите се съдържат в дисертационния труд и съответстват на изказаните положителни оценки в рецензията. Приемам ги изцяло по същество, но по отношение на формулировката им считам, че могат да бъдат формулирани по- кратко. Основните научни и научно - приложни приноси точно разкриват постигнатите научни и приложни резултати. Те са дело на самостоятелни и целенасочени научни търсения и доразвиват в теоретичен и практичен аспект съществуващото научно познание в сферата потенциала за трудов ресурс на градските и селски територии.

В приложената към автореферата справка, Антоанета Йорданова е посочила **3 публикации** по темата на дисертацията (три статии). Публикациите са лично дело на докторантката и отразяват различни части от дисертационния труд.

V. Критични бележки и препоръки

Както във всеки дисертационен труд и в този могат да се открият известни слабости. Ще посоча някои от тях, които не омаловажават достоинства на изследването, а по- скоро са препоръки към бъдещата работа на докторантката:

1. Необходимо е по- ясно и категорично подчертаване на собственото мнение по разглежданите теоретичните проблеми.

2. Разработката би спечелила, ако бъдат проучени по- голям брой специализирани литературни източници на латиница по основните теоретични

постановки.

Препоръки:

Изхождайки от това, че темата е значима, актуална и засяга много съществени процеси, които се извършват в страната считам, че тя би предизвикала по- широк научен интерес. Поради тази причина получените резултати могат да се популяризират и в чужбина чрез публикации в международни конференции и списания.

Бих желала да поставя следните уточняващи въпроси:

1. Кой от изведените от авторката проблеми са ключови и трябва да бъдат предложени с приоритет за решаване, за да се преодолеят диспропорциите в потенциала за трудов ресурс на градовете и селата?
2. В каква насока вижда ролята на държавата при решаването на тези проблеми?

IV. Заключение

Съдържанието на дисертационния труд на Антоанета Николова Йорданова отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение и представлява комплексно и завършено изследване на актуален и значим икономически проблем. Характеризира се с оригиналност на изследването и съдържа приносни моменти, както в теоретичен, така и в практико - приложен аспект. Предложената разработка е сериозен изследователски труд, който заслужава висока оценка.

Гореизложеното ми дава основание да изразя своето положително становище и да предлага на членовете на уважаемото научно жури да присъди на докторант Антоанета Николова Йорданова образователната и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Икономика и управление (индустрия)“, в професионално направление 3.7. Администрация и управление.

15.11.2016г.

Благоевград

Рецензент: .....

(доц. д-р М. Филипова)